

Teatru și bere

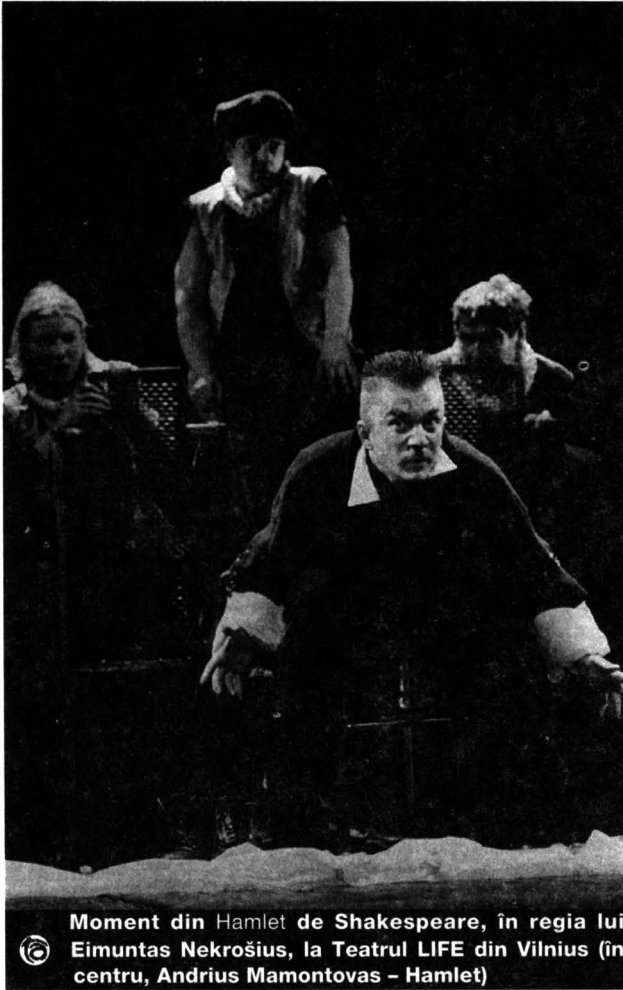
Continuându-și preocupările în direcția formării profesionale a tinerilor care scriu despre teatru, Asociația Internațională a Criticilor de Teatru (AICT) a inițiat, în cadrul festivalului de la Plzen, un nou seminar de profil. Din România au participat la festival și la seminar două tinere speranțe critice, reprezentând cele două Secții naționale ale AICT de pe lângă Fundația „Teatrul XXI” și, respectiv, UNITER. Ni s-a părut interesant să publicăm ambele puncte de vedere – nu contrare, ci complementare – asupra manifestării.

Un festival internațional de teatru ar trebui, după unii, să aibă o identitate bine precizată, să fie structurat conform unui criteriu unificator și generator de „personalitate”. După alții, e acceptabilă, ba chiar de dorit, o selecție care să propună varii direcții de spectacol, eterogenitatea fiind benefică unei receptări mai largi și unor reflecții comparatiste. Divadlo '97 (a cincea ediție a Festivalului internațional de teatru de la

lituaniană are imagini de o forță și o plasticitate ieșite din comun datorită, mai ales, participării directe a elementelor naturale în drama desfășurată pe scenă. De exemplu, Fantoma tatălui – a cărei vorbă e de-ajuns „să-ți răscolească sufletul, să-nghete/ În tine tânărul tău sânge” (trad. Ion Vinea) – atarnă un candelabru cu lumânări și blocuri de gheață deasupra capului lui Hamlet, care tresare la fiecare picătură de apă sau de ceară ce i se scurge pe trup. Cuțitul răzbnării e, de asemenea, primit prin intermediul unui bloc de gheață, la atingerea căruia prințul se-nfioară. Aceste metafore – concrete, le-aș spune – susținute de muzica gravă sau de fondul sonor compus din șuierături, icnete, zgomote de trupuri ciocnindu-se sau de săbii despicând aerul, dau montării pregnanță și tragism. Atmosfera grea, apăsătoare, de început sau sfârșit de lume face din acest **Hamlet** al lui Nekrošius un spectacol care biciuiește simțurile, sfidând orice impuls de receptare cerebrală, rece a dramei shakespeariene.

Centrul Creativ „Meyerhold” de la Moscova a (re)adus în Cehia **Metamorfoza**, după Kafka, în regia lui Valeri Fokin. Spațiul neconvențional, oferind trei planuri de joc, și interpretarea excepțională a lui Konstantin Raikin în rolul Gregor Samsa, au fost atuurile acestei producții unanim apreciate. La rândul său, Teatrul Radnóti din Budapesta a prezentat **Căsătoria** de Gogol, abordând-o într-un registru grotesc-comic, cea mai interesantă găselniță regizorală (Péter Valló), fiind zona de noroi dintre spectatori și scenă, unde fiecare pretendent, plus peșitoarea, își murdăresc mai devreme sau mai târziu bocancii. Cunoscutul „Teatru de pe balustradă” din Praga a propus un **Ivanov** de Cehov, în montarea lui Petr Lébl, un spectacol cam lung, dar foarte bine susținut actoricește. Gazdele ne-au oferit, probabil programatic, posibilitatea de a analiza personalitatea complexă a lui Jan Antonín Pitínský, dramaturg, regizor și profesor la Academia de Artă Dramatică din Plzen. Am văzut, așadar, piesa acestuia, **Mama**, pusă în scenă de Juraj Nvota, **Iov** de Josef Roth și Martin Dohnal, în regia sa, și un workshop cu studenții al aceluiași. Punctul forte al maestrului ceh mi-a părut a fi miza pe un grotesc învârstat cu absurd, instalat în decoruri expresioniste și dublat de un umor negru cu mare priză la publicul ceh.

Festivalului nu i-au lipsit nici formulele de spectacol neconvenționale. De pildă, **Baraca** itinerantă a fraților Forman (băieții cineastului) este mai degrabă o ambianță, un loc unde se bea vin, se ascultă șansonete și muzică țigănească, se râde la apariția inopinată a unei găini, a unui cal sau a unui pelican, totul în buna tradiție a teatrului popular, „brut”. Valorificând atât interiorul cât și exteriorul barăcii (ferestrele acesteia), frații Forman și colegii lor Igor, Lily (solista) și Amiran Amiranishvili creează mici secvențe de spectacol cu ajutorul fie al păpușilor, fie al vorbelor și muzicii „declanșate” spontan, firesc, din cine știe ce colț. La un moment dat, clienții Barăcii, spectatorii, s-ar zice, sunt invitați la o delicioasă supă de ceapă, adusă într-un cazan de popotă de către simpaticii Formani, comedianți de o naturalețe și un farmec cuceritoare. Rămânând în zona formulelor artistice alternative, ajungem, vrând-nevrând, la teatrul

Moment din **Hamlet** de Shakespeare, în regia lui Eimuntas Nekrošius, la Teatrul LIFE din Vilnius (în centru, Andrius Mamontovas – Hamlet)

Plzen – Cehia) a mulțumit această a doua categorie de „theatre-goers”, îmbunând-o însă și pe cea dintâi prin câteva reprezentații de certă calitate.

În primul rând s-a impus un memorabil **Hamlet** lituanian, în regia lui Eimuntas Nekrošius – spectacol pe care (am aflat, recent, cu bucurie) îl vom vedea și la Sibiu, în cadrul deja tradiționalului megafestival din primăvară-vară. Nekrošius aduce pe scenă conflictul dintre două lumi: una barbară, primitivă, și totuși modernă, a focului, pământului și apei, a animalicului și a vieții, în ultimă instanță; cealaltă, a metalului și a gheții, a neomenescului. Prințul Danemarcei se zbate între cele două lumi de nereconciliat, tragedia sa constând în acest dublu contact, în această dublă apartenență. Producția

non-verbal, reprezentat în festival de două incitante montări: **Hanging Man** (Alfred Ve Dvoře – Praga/ Mime-Centrum Berlin), un proiect bazat pe studiile experimentale ale lui Ctibor Turba, și **Aleea Astronauților**, un spectacol de teatru-dans în regia și coregrafia Sashei Waltz. În primul caz, patru actori suspendați în aer, cu capul în jos, se exprimă prin contorsiunile trupului, formând esențializate „propoziții” gestuale, ce trimit la haiku-ul japonez ori la un imaginar mijloc de comunicare prenatală. În ceea ce privește trupa cosmopolită a Sashei Waltz, aceasta sugerează, prin mișcări complexe, executate cu măiestrie, violența camuflată de monotonia vieții domestice. Un apartament de bloc, o familie, părinți, copiii, vecini, certuri, jocuri și amoruri; pe scurt: traiul cotidian, generator de tensiuni și frustrări acumulabile ceas de ceas. Povestea automatismelor noastre zilnice, a banalului agresiv, tradusă în limbajul estetizant al dansului contemporan, a marcat, de altfel, sfârșitul festivalului, seara de gală.

Punctul final fiind totuși pus de mult-așteptata petrecere „îneacă” în bere locală...

Nu trebuia să pomenesc însă de bere înainte de a menționa faptul că, la Plzen, în aceeași perioadă, s-au desfășurat și întâlnirile tinerilor critici de teatru, organizată de AICT prin Ian Herbert, directorul seminariilor de **training** (motivul deplasării subsemnatei), ca și dezbaterile revistei „UBU”, conduse de Chantal Boiron. Alături de Irving Wardle, reputat cronicar londonez, monitorul secțiunii engleze a seminarului, am discutat varii teme legate de critica de teatru, în contextul particular al ofertelor de spectacol de la fața locului. În cele din urmă, întrebarea concludivă pe care am fost îndemnați să ne-o punem ar putea fi sintetizată astfel: vom analiza reprezentațiile văzute sau „scenariul” (trăit) al festivalului? Închei aici un posibil răspuns.

SAVIANA STĂNESCU

Un important festival est-european

Anunțat încă din 1996 și pregătit din vreme, Divadlo '97 (Teatru '97), aflat la a V-a ediție, s-a desfășurat între 23 și 26 octombrie în orașul Plzen (al treilea ca importanță economică și culturală, după Praga și Brno). Este cel mai important festival de teatru din Cehia, un Festival Național cu invitați din străinătate, organizat de Ministerul Culturii ceh și municipalitatea din Plzen, în colaborare cu Teatrul „J. K. Tyl” din localitate, cu Federația Teatrului și revista „Svet a divadlo” („Lumea și Teatrul”). Comitetul onorific al ediției din acest an a cuprins nume sonore ale dramaturgiei și culturii teatrale universale: Tankred Dorst, Václav Havel, Harold Pinter, Tom Stoppard, Ronald Harwood, Zdenek Prosek. Președintele staff-ului festivalier (compus din 13 membri, între care Ondrej Cerný și Martin Porubjak) a fost Milan Lukeš, iar selecționar și director artistic, Karel Král – care a conceput Divadlo '97 drept „un loc de întâlnire și de schimb de idei între reprezentanții diferitelor culturi teatrale” și a făcut o selecție „a celor mai interesante producții ale stagiunii trecute din Cehia”, invitând și „diverse spectacole importante din străinătate”, cu scopul „de a prezenta diferite stiluri și genuri teatrale”. Această intenție declarată a guvernului întreaga manifestare (care a mai inclus un atelier prezentat de studenți ai Școlii de Arte Zlin, colocvii și prezentări de reviste teatrale). De asemenea, între 21 și 28 octombrie s-a desfășurat Seminarul pentru tinerii critici de teatru, organizat de AICT, condus de Ian Herbert și ai cărui „moderatori” au fost criticii Irving Wardle (secțiunea de engleză) și Chantal Boiron (secțiunea de franceză). Au participat 19 tineri critici dramatici din 17 țări, România fiind reprezentată de Saviana Stănescu și subsemnata. Prezența mea la Plzen s-a datorat Secției române a AICT – Fundația „Teatrul XXI”.

S-ar cuveni să menționez, înainte de a trece în revistă afișul propriu-zis, câteva aspecte „extra-artistice”, de mentalitate a cehilor, ținând de concepția

managerială și logistică a festivalului. Deosebit de preocupați de capitolul **imagine**, organizatorii au pus la dispoziția noastră reviste de teatru, albume și cărți, toate editate în condiții tipografice excepționale, menite a pune în valoare, a promova și a populariza arta dramatică din Cehia. Un exemplu demn de urmat, oricând și oriunde! Al doilea aspect vizează desfășurarea tuturor manifestărilor conform programului stabilit, fără amânări, întârzieri ori aproximații de altă natură, cu o precizie și o punctualitate de invidiat. A treia observație ține de public. Deși prețul билетelor mi s-a părut destul de ridicat – între 100 și 150 de coroane (aproximativ 3,5 dolari) –, spectatorii au venit în număr mare la reprezentații, îmbrăcați **ca de teatru**, dovedind înțelegere față de orice gen teatral ori formulă scenică.

Variatatea tipurilor de teatru și a formulelor scenice a fost semnificativă, mergând de la montări tradiționale (**Căsătoria, Mama**), clasic-moderne (**Ivanov, Iov**) și moderne (**Hamlet**), la cele de tip popular și de cabaret (**Baraca**), dar și experimentale, în variantele teatru/dans (**Aleea astronauților**), teatru cântat (**Nebunie și pasiune**), teatru acrobatic (**Omul spânzurat**). Identitatea ediției a V-a a festivalului de la Plzen a constituit-o tocmai această diversitate, deloc deranjantă, care a înregistrat „pulsul” teatral actual și le-a permis spectatorilor să urmărească un număr mare de genuri teatrale, desfășurate în tot atâtea spații de joc (în sala tradițională, cu publicul pe scenă, într-o catedrală, într-o baracă etc.).

Unanim apreciat drept cel mai bun spectacol din festival, **Hamlet** este o re-scriere scenică a celebrului text shakespearian, datorată lituanianului Eimuntas Nekrošius. Considerat un creator deosebit de inventiv, un nonconformist care repudiază clișeele și refuză tradiția, Nekrošius răstoarnă datele piesei, făcând din Fantoma tatălui personajul principal. Nu Hamlet e cel care conduce acțiunea și hotărăște răzbuinarea (dimpotrivă, menirea sa scenică e aceea de a figura

